

УДК 336.226.11

DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8801/2022-3.14>

Чернега В.В.

асистент кафедри фінансів,
Вінницький торговельно-економічний інститут
Державного торговельно-економічного університету

ВПЛИВ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ НА ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ КРАЇНИ

В статті визначено, що в умовах економічного зростання та розвитку нашої країни, існує певна обмеженість внутрішніх ресурсів, крім того спостерігається підвищення рівня зовнішніх ризиків для зовнішніх інвесторів. Отже, особливої актуальності набирає пошук сучасних джерел зростання та підвищення темпів формування висхідної динаміки. У сучасних умовах розвитку світової економіки інвестиції забезпечують концептуально нові рівні результатів бізнесу та створюють додану вартість, джерела фінансування та додаткові прибутки. Підсумовуючи, запровадження регульованих державою методів оподаткування відіграє надзвичайно важливу роль у процесі побудови інвестиційної моделі зростання національної економіки. Сучасний етап розвитку України характеризується високим рівнем всебічних економічних перетворень. Отже, покращення і інвестиційного клімату держави та покращення якості інвестиційних процесів стає одним з основних напрямів політики держави. Найвагомішим фактором, який впливає на інвестиційний клімат у державі, є її податкова система. Саме тому, важливо дослідити вплив податкової політики держави на інвестиційний клімат. Україна володіє високим рівнем інвестиційної привабливості, адже володіє чималим ресурсним потенціалом. Проте відсутність ефективних стимулюючих важелів для встановлення та зміцнення міжнародної співпраці не дає можливості у повній мірі реалізувати інвестиційний потенціал держави.

Ключові слова: інвестиції, прямі іноземні інвестиції, інвестиційний клімат, податкова політика.

INFLUENCE OF TAX POLICY ON INVESTMENT CLIMATE OF THE COUNTRY

Cherneha Veronika

Vinnitsia Institute of Trade and Economics of State University of Trade and Economics

In the conditions of growth and development of the economy of our country, it is important to find modern sources of growth and formation of the pace of its upward dynamics in connection with a certain limitation of internal resources and constant increased levels of risks for foreign and domestic investors. Investments today play an important role in the economic development of the country and determine the overall growth of its economy. In the modern conditions of the development of the world economy, investments are able to ensure the production of a conceptually new level of business results and create added value, sources of financial resources and additional profits. In view of the above, the introduction of tax methods of state regulation plays an extremely important role in the process of building an investment model for the economic growth of the country's economy. The search for levers for the activation of investment activities is especially relevant at this stage, because the practice of economically developed countries shows the role of investments as the most important factor of economic growth. Today, Ukraine is on the path of comprehensive economic transformations. Under such conditions, one of the main directions of state policy at the current stage is the improvement of the investment climate and the improvement of the efficiency of investment processes. Our country has a high level of investment potential and, unfortunately, does not realize it to the maximum. Ukraine is rich in various resources, which today are extremely necessary for foreign countries, but it almost lacks effective stimulating levers for establishing and strengthening international cooperation. Therefore, the business and investment environment of the country is determined by the investment climate – a set of various factors that determine the degree of risk of capital investments, the possibility of their effective use, and also ensure the investment activity of domestic and foreign investors. Namely, tax policy has a significant impact on investment activity.

Keywords: investment, foreign direct investment, investment climate, tax policy.

Постановка проблеми. Україна має досить високий рівень інвестиційного потенціалу, проте на практиці реалізує його не в повній мірі. Наша держава багата на різні ресурси, які сьогодні є вкрай необхідними для іноземних країн, але у неї майже відсутні ефективні стимулюючі важелі для встановлення та зміцнення міжнародної співпраці. Посилюється роль держави у використанні податкових важелів регулювання інвестиційної діяльності. Можливості застосування різних форм і методів оподаткування дають змогу системі податкового стимулювання бути найбільш гнучким способом залучення додаткових ресурсів для інтенсифікації інвестиційної діяльності [1, с. 126].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню впливу податків на обсяги інвестиційної діяльності приділяли увагу О.Ю. Забураєва, І.В. Лінтур, М.І. Мельник [1], О.С. Федорчук, І.В. Шевчук, К.П. Штепенко та інші вчені. Проте окремі проблемні питання впливу податкової політики на інвестиційну активність потребують поглибленого дослідження.

Постановка завдання. Мета статті – полягає в дослідженні впливу податкової політики на інвестиційний клімат країни та розгляді основних нововведень Податкового кодексу націлених на стимулювання підприємницької та інвестиційної активності. На основі отриманих результатів слід сформулювати висновки щодо

виокремлення ефективних інструментів стимулювання інвестиційного клімату в аспекті впливу податкової політики на країну.

Виклад основного матеріалу. У результаті складних трансформаційних процесів в економіці України, у т. ч. в інвестиційній сфері, посилюється роль держави у використанні податкових важелів регулювання інвестиційної діяльності. Можливості застосування різних форм і методів оподаткування дозволяє системі податкового стимулювання бути найбільш гнучким способом залучення додаткових ресурсів для інтенсифікації інноваційної та інвестиційної діяльності.

Лише використання комплексного підходу і обґрунтування сукупності доступних інструментів дозволить активізувати інвестиційну діяльність в країні на основі врахування національних пріоритетів економічного розвитку. Це визначає наукову актуальність та практичну значимість вирішення проблеми підвищення ефективності податкового стимулювання інвестиційної діяльності в Україні [1, с. 126].

Інвестиційний клімат є однією з важливих характеристик підприємницького середовища країни. На його формування впливають чимало факторів, які згодом визначають ступінь ризику капіталовкладень, можливість їх ефективного використання, а також забезпечують інвестиційну діяльність внутрішніх та зовнішніх інвесторів.

Інвестиційний клімат держави – це сукупність політичних, правових, економічних факторів, які забезпечують інвестиційну діяльність вітчизняних та іноземних інвесторів. На інвестиційний клімат держави чинять вплив багато факторів, вирішальне значення серед яких мають політична стабільність, ступінь втручання уряду в економіку, відношення до вітчизняних та іноземних інвестицій, наявність чи відсутність природних ресурсів, демографічна ситуація, географічне положення, рівень та динаміка ключових макроекономічних показників [2].

До основних факторів, що формують інвестиційний клімат, відносять:

1) політичну волю адміністрації (створення загальних умов інвестиційної діяльності, валютне регулювання, стабілізація національної валюти, забезпечення інвестиційного рейтингу держави чи регіону);

2) правове поле інвестиційної діяльності ;

3) стан інвестиційного ринку (функціонування фондових бірж, наявність інфраструктури тендерів);

4) статус іноземного інвестора (режим іноземного інвестування, умови реєстрації іноземних інвестицій і спільних підприємств, наявність вільних економічних зон);

5) стан фінансово-кредитної системи (інвестиційна діяльність банків, рівень цієї діяльності, рівень розвитку системи небанківських фінансово-кредитних установ);

6) рівень розвитку продуктивних сил;

7) рівень розвитку інвестиційної сфери (рівень розвитку будівельного комплексу, система матеріально-технічного забезпечення інвестицій, умови комплектування обладнання);

8) інвестиційну активність населення (виконання державної програми приватизації, зміна структури форм власності, мотивація дій індивідуальних інвесторів) [2].

Найвагомішим фактором, який впливає на інвестиційний клімат у державі, є її податкова система. В Україні фіскальне середовище знаходиться у стані реформування. Основним завданням реформування оподаткування є зниження податкового навантаження на економіку [2].

Податкова політика держави визначиться як система правил, відповідно до яких відбувається стягнення податків як з юридичних, так і фізичних осіб, як з резидентів, так і нерезидентів до бюджетів усіх рівнів.

Головну мету податкової політики можна визначити як забезпечення раціональних пропорцій між частиною сукупних первинних прибутків, що концентруються для подальшого перерозподілу в бюджетній системі, і частиною сукупних первинних прибутків, які залишаються у розпорядженні юридичних і фізичних осіб.

Розробка податкової системи, яка б стимулювала виробництво, особливо в умовах нестабільних грошово-кредитної та банківської систем, є складним процесом [3].

Обсяги інвестицій в останні роки в Україні (табл. 1), цей фактор економічного росту задіяний недостатньо і зі значною затримкою в часі, оскільки інвестиційна сфера країни за роки ринкових трансформацій зазнала суттєвих негативних змін.

Аналізуючи обсяги і загальні тенденції інвестування в основний капітал можна зробити висновок про його нераціональну структуру та нестабільну динаміку.

Дані таблиці 1 свідчать про те, що власні ресурси незмінно залишаються основним джерелом інвестиційного розвитку підприємств. Зокрема, найбільша питома вага (68,5%) у 2021 р. припадала на фінансування інвестиційної діяльності за рахунок власних коштів. Втім їхня питома вага відносно попередніх років незначно менша у 2020 році 66,5%, а у 2019 році 68,1%.

Водночас суттєво скоротилося фінансування інвестиційної діяльності за рахунок коштів іноземних інвесторів з 0,6% у 2019 р. до 0,4% у 2020 р. та у 2021 р.

Таблиця 1

Інвестиції в основний капітал за джерелами фінансування в Україні

Показник	2019		2020		2021	
	млрд. грн	%	млрд. грн	%	млрд. грн	%
Обсяг інвестицій, всього	584,4	100	419,8	100	528,8	100
За рахунок коштів:						
державного бюджету	29,5	5	36,5	8,7	48,5	9,2
місцевих бюджетів	56,1	9,6	43,6	10,4	44,2	8,4
власних коштів підприємств та організацій	397,8	68,1	279,3	66,5	362,7	68,5
кредитів банків	40,9	7	27,9	6,6	26,7	5
іноземних інвесторів	3,5	0,6	1,7	0,4	0,8	0,2
коштів населення на будівництво житла	32,7	5,6	20,6	5	28,6	5,4
інших джерел	23,9	4,1	10,2	2,4	17,3	3,3

Джерело: сформовано автором на основі [4]

становила 0,2%, що свідчить про несприятливе інвестиційне середовище в Україні. Частка позикових коштів у джерелах фінансування є достатньо нестабільною: від 7% у 2019 р. до 6,6% у 2020 р., а у 2021 р. знизилась на 1,6 до 5%. Це може свідчити про недостатню довіру до вітчизняної банківської системи, незважаючи на стабілізацію відсоткової політики комерційних банків.

Щодо частки державного фінансування (коштів державного та місцевих бюджетів), то вона теж залишається нестабільною та складає в середньому за 2019–2021 рр. 10% [5].

На сьогодні в Україні важливе значення має створення сприятливого інвестиційного клімату. Адже, надходження інвестицій – важливий чинник економічного зростання країни.

Впродовж 2010–2021 років обсяги ПІІ в Україну становить 43,6 млрд дол. США. Найбільші обсяги інвестування спостерігались впродовж 2010–2013 років – в середньому на рівні 32,7% від загального обсягу.

В 2014–2015 роках спостерігався відтік коштів з України за такими операціями, що пов'язано з політичними змінами в країні, а також початком воєнних дій на Сході.

У 2016–2020 роках спостерігалось поступове наростання чистого притоку коштів, але в менших обсягах, ніж напередодні кризи. В 2016 році вони забезпечили 3,8%, у 2017 – 12,1%, у 2018 – 19,6%, у 2019 – 34,6% приливу ПІІ в Україну. В 2020 році їх частка зросла до 50,9%, однак номінальні обсяги становили лише 0,2 млрд дол. США.

У 2021 році чистий притік продовжив зростати. Його обсяги оцінено у 1,6 млрд дол. США, що становить 68,5% притоку ПІІ в Україну. Найбільші обсяги здійснювались через Кіпр, Нідерланди, Швейцарію та Австрію [5].

Розглянувши динаміку іноземних інвестицій в Україну, можна зазначити, що основними країнами-інвесторами є: Кіпр, Німеччина, Нідерланди, Австрія, Франція, Велика Британія, Віргінські Острови (Брит.), Польща, Італія, Швейцарія та Сполучені Штати Америки (табл. 2).

Таблиця 2

Прямі іноземні інвестиції в Україну

Країна	Обсяги прямих інвестицій станом на 31.03.2021	
	млн. дол. США	%
Усього	51 785	100
Кіпр	16 722	32,3
Німеччина	2 634	5,1
Нідерланди	10 011	19,3
Австрія	1 733	3,3
Велика Британія	2 539	5
Віргінські острови (Брит.)	553	1,1
Франція	1 066	2,1
Швейцарія	3 380	6,5
Італія	335	0,6
США	938	1,8
Польща	881	1,7
Інші країни	10 993	21,2

Джерело: сформовано автором на основі [4]

Лідерами прямих інвестицій в Україну є: Кіпр, який становить 32,3% від загальної суми, наступними країнами є Нідерланди 19,3% та Швейцарія 6,5%. З найменшим обсягом інвестицій є Італія, що становить 0,6%.

Варто виділити ряд проблем, що стримують процес подальшого покращення інвестиційного клімату держави, а саме: доцільність використання коштів; ефективність управління інвестиціями; вдосконалення правової та організаційної бази для підвищення ефективності механізмів забезпечення сприятливого інвестиційного клімату; реалізація незмінності та гарантованих прав на захист інвесторів.

Безсумнівно, існує стійких зв'язок між податковою політикою держави та інвестиційною активністю. Податкові надходження є основним бюджетотворюючим інструментом, за рахунок яких здійснюється фінансове забезпечення державних пріоритетів і сфер діяльності, а також державних галузей економіки. Внаслідок сплати податків та зменшення власних фінансових ресурсів зменшується інвестиційний потенціал суб'єктів господарювання.

Саме тому, податкове законодавство має здатність регулювати підприємницьку діяльність за допомогою податкових інструментів. Незважаючи на це, методи податкового регулювання інвестиційного клімату не використовуються у повній мірі.

Інтегральний показник Індексу інвестиційної привабливості України у першій половині 2022 року через повномасштабну війну впав на пів пункта і становив 2,17 балів з 5-ти можливих. Це значення – найнижче з 2013 року. В асоціації нагадують, що пів року тому показник індексу становив 2,73 балів. Для порівняння, під час активної фази пандемії COVID-19 Індекс знижувався до 2,4 балів, а за часів Євромайдану – до 1,8 балів, що досі є найнижчим значенням за увесь час проведення дослідження. Варто зазначити, що одразу після Революції гідності Індекс показав відчутний стрибок та подальше зростання, тож маємо надію на аналогічну динаміку по завершенню війни [6].

Оцінка піврічної динаміки інвестиційного клімату відчутно погіршилася. При цьому, попри війну, 91% компаній асоціації планують продовжувати працювати на ринку України, а 55% збираються інвестувати в Україну навіть у воєнний час.

Військова агресія РФ проти України очікувано очолила перелік факторів, що негативно вплинули на інвестиційний клімат, на другому місці опинилась корупція, на третьому – слабка судова система [6].

З отриманих результатів бачимо, що стан інвестиційного клімату опинився відкинутим до 2012–2013 років, ще до початку будь-яких воєнних дій.

І це доволі непоганий результат, як на мене, зважаючи, що в країні триває повномасштабна війна. Це свідчить і про стійкість українського бізнесу, і про мужність наших людей, а також про те, що реформи та позитивні зміни останніх восьми років дали нам певний запас міцності [6].

Висновки. Підсумовуючи усе вищезазначене, варто зробити висновки, що перед державою стоїть ряд завдань, які спрямовані на підвищення рівня інвестиційної привабливості та покращення інвестиційного клімату в країні. Інвестування відіграє важливу роль в економічному зростанні держави, тому варто залучати усі можливі інструменти для підвищення рівня інвестицій. Саме тому податкове регулювання як один

з чинників впливу на інвестиційний потенціал держави потребує подальшого вдосконалення. Важливим є покращення механізмів фіскального регулювання інвестиційно-інноваційної діяльності в Україні, що в свою чергу сприятиме підвищенню конкурентоспроможності національної економіки. Діяльність податкової та митної служб Міністерства доходів і зборів повинна і надалі залишатися спрямованою на впровадження законодавчих та організаційних новацій для створення комфортних умов ведення бізнесу в Україні.

Варто звернути увагу на те, що є певні дисбаланси в українському механізмі створення сприятливого інвестиційного середовища. Це є сигналом до реалізації комплексних заходів, які мають бути комплексними та

поєднувати реформування внутрішнього законодавства з укладенням двосторонніх міжнародних податкових угод на взаємовигідній основі.

Враховуючи це, варто зосередити увагу на регулюванні інвестиційної діяльності на створенні сприятливого інвестиційного середовища шляхом стимулювання внутрішніх інвесторів до інвестування; зосередженні фінансових ресурсів на пріоритетних напрямках розвитку економіки; нагромадженні достатніх фінансових ресурсів у великих вітчизняних банках; доступності кредитування за рахунок зниження їх вартості; наданні особливих пільгових умов банкам для реалізації високоефективних інвестиційних проєктів з вигідними умовами рефінансування.

Список використаних джерел:

1. Мельник М.І., Медінська Т.В. Вплив податкових чинників на активізацію інвестиційних процесів в Україні. *Ukrainian Society*. С. 126–134. URL: https://ukr-socium.org.ua/wp-content/uploads/2011/04/126-134_no-2_vol37_2011_UKR.pdf
2. Поліщук А., Повстин О. Інвестиційний клімат як фактор національної безпеки. 2019. URL: <https://sci.ldubgd.edu.ua/bitstream/123456789/6703/1/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%89%D1%83%D0%BA.pdf>
3. Інвестування національної економіки : монографія Федоренко В. Г. та ін.; Ін-т підготов. кадрів держ. служби зайнятості України. Київ, 2011. 295 с.
4. Державна служба статистики України. URL: <https://ukrstat.gov.ua>
5. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua>
6. Індекс інвестиційної привабливості України через війну сягнув мінімуму з 2013 року. *Економічна правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/08/8/690164/>

References:

1. Melnyk M.I., Miedynska T.V. Vplyv podatkovykh chynnykiv na aktyvizatsiiu investytsiinykh protsesiv v Ukraini [The influence of tax factors on the activation of investment processes in Ukraine]. *Ukrainian Society*, pp. 126–134. Available at: https://ukr-socium.org.ua/wp-content/uploads/2011/04/126-134_no-2_vol37_2011_UKR.pdf
2. Polishchuk A., Povstyn O. (2019) Investytsiinyi klimat yak faktor natsionalnoi bezpeky [Investment climate as a factor of national security]. Available at: <https://sci.ldubgd.edu.ua/bitstream/123456789/6703/1/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%89%D1%83%D0%BA.pdf>
3. Fedorenko V.H. (2011) Investuvannia natsionalnoi ekonomiky: monohrafiya [Investment of the national economy: monograf]. In-t pidhotov. kadriv derzh. sluzhby zainiatosti Ukrainy, 295 p.
4. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. Available at: <https://ukrstat.gov.ua>
5. Natsionalnyi bank Ukrainy [National Bank of Ukraine]. Available at: <https://bank.gov.ua>
6. Indeks investytsiinoi pryvablyvosti Ukrainy cherez viinu siahnuv minimumu z 2013 roku [Ukraine's investment attractiveness index reached its lowest level since 2013 due to the war]. *Ekonomichna pravda*. Available at: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/08/8/690164/>

E-mail: chernika396fn@gmail.com